

INNHold

Forord	side 5
1. Innledning	side 8
1.1 Problemstilling	side 9
1.1.1 Avgrensning	side 10
1.2 Metode	side 11
1.2.1 Registrering av dåpsklær	side 11
1.2.2 Intervju av informantene	side 12
1.3 Forskningshistorie	side 13
1.4 Teori	side 14
1.5 Katalogens oppbygning	side 18
1.6 Oppgavens oppbygning	side 19
2. Dåpen	side 20
2.1 Dåpens historie	side 20
2.2 Dagens dåpsliturgi	side 22
2.3 Dåpen som rituale	side 25
2.4 Tro og overtro knyttet til dåpen	side 26
2.5 Dåpsplaggens historie	side 28
3. Dåpsplaggene	side 36
3.1 Generell presentasjon av materialet	side 36
3.2 Kronologisk beskrivelse av materialet	side 36
3.2.1 1850 – 1900	side 37
3.2.2 1900 – 1920	side 42
3.2.3 1920 – 1930	side 47
3.2.4 1930 – 1940	side 49

3.2.5 1940 – 1950	side 52
3.2.6 1950 – 1960	side 53
3.2.7 1960 – 1970	side 55
3.2.8 1970 – 1980	side 59
3.2.9 1980 – 1990	side 62
3.2.10 1990 – 2000	side 64
3.2.11 2000 – 2010	side 68
3.3 Oppsummering	side 73
4. Dåpsdrakten som symbolbærer	side 76
4.1 Fargesymbolikk: hvit	side 76
4.2 Fargesymbolikk: rød	side 79
4.3 Fargesymbolikk: rosa og blå	side 80
4.4 Dekor som symbol	side 82
4.5 Omsøm som praktisk og symbolsk fenomen	side 86
4.6 Oppsummering	side 90
5. Formalestetiske valg og motesvingninger	side 93
5.1 Teknikker	side 93
5.2 Modeller	side 94
5.3 Materialene	side 100
5.4 Dekoren	side 102
5.5 Kvaliteten	side 107
5.6 Oppsummering	side 112
6. Konklusjon	side 115
Litteraturliste	side 120

1. INNLEDNING

Dåpstradisjoner og dåpsutstyr er en viktig del av kulturhistorien vår. Selve dåpsklærne er dessuten et sterkt vitnesbyrd om kunstnerisk utfoldelse blant alle deler av befolkningen og utgjør et vesentlig bidrag innen den tekstile kulturtradisjonen. Dette er kunst skapt i hjemmet og i all vesentlighet kunst skapt av kvinner. Skaperglede og kjærlighet til et nytt barn blir her forent i et plagg beregnet til en av livets store merkedager, der barnet skal tas opp både i familien og i samfunnet. Det har derfor alltid foreligget et genuint ønske om å kle barnet i det flotteste en kunne fremskaffe for å understreke høytideligheten i dåpshandlingen.

Dåpen er altså et overgangsrituale og markerer at barnet går inn i en ny fase av livet. Dåpsklærne spiller en sentral rolle i denne første rituelle situasjonen i livet. Overgangsritualer er preget av tradisjoner og bidrar til at gamle skikker blir bevart. Dåpsklær vil derfor ikke være så utsatte for motepåvirkninger og alderdommelige trekk vil kunne holde seg lenge i utformingen.

Tidligere tiders kulørte dåpstøy ble fremstilt av de lekreste silkestoffer i et vell av ulike farger, med eller uten fargesprakende broderier. Rikt dekorert med metallblonder, silkebånd, glitrende glassteiner og perler var de frodige vitnesbyrd om familiens stand og rikdom. Eller de kunne fortelle om andre befolkningslags nøysomhet og dyktighet i å utnytte, eller eventuelt gjenbruke, knappe ressurser. Alle forteller de imidlertid om kreativitet og skapertrang. Om gleden over nytt liv, men også om frykt og overtro knyttet til det å få et nytt barn. Veien fra glede til sorg var ofte kort i gamle dager og det var derfor viktig å beskytte barnet mot alle farer som truet. De eldste dåpsdraktene var derfor overdådig dekorert med symboler ment til å verne barnet og forhåpentligvis også sikre det et langt og lykkelig liv. Det kulørte dåpstøyet hadde derfor som regel en rik symbolikk som spilte en vesentlig rolle i forhold til deres samlede estetiske uttrykk.

I våre dager er det de hvite dåpskjolene som dominerer. Rent umiddelbart kan de virke svært ensartede og lite kreative sammenlignet med de gamle kulørte dåpsdraktene. Ved nærmere undersøkelse avdekkes imidlertid et vell av modeller, stoffkvaliteter og dekor også på dette

dåpstøyet. De hvite kjolene, som også stort sett har hvit dekor, er preget av en mer dempet skaperglede og diskret eleganse enn tidligere tiders frodige, kulørte dåpstøy. I likhet med de gamle dåpsplaggene kan også de hvite dåpskjolene fortelle om overflod med rik tilgang på tekstiler og pynt, eller nøysomhet og knappe ressurser. Også her kan utsøkt håndarbeidskunnskap og evner til tålmodighet og flid spores, i tillegg til kreativitet og skaperglede. De kan også berette om at tiden med frykt og overtro er forbi, gjennom en svært endret symbolbruk sammenlignet med tidligere tider. Like fullt er dåpsklærne også i våre dager rike bærere av både estetikk og symbolikk.

Dåpsklær har altså en sentral plass i folkekulturen og formidler kunnskap til oss på flere områder og plan. De forteller om rådende samfunnsforhold i de ulike tider de ble skapt og om den enkelte families levekår. Derigjennom avdekkes så forutsetningene for skaperglede og kunstnerisk utfoldelse. Sett fra et kunsthistorisk perspektiv er det imidlertid dåpsdraktens estetiske egenskaper og deres utvikling over tid som er av størst interesse. Til tross for alle lag av informasjon som kan avleses dåpsklærne sitter vi like fullt ofte tilbake med en rekke ubesvarte spørsmål om tekstilene og historiene de gjemmer på. Mye spennende viten har dessverre gått tapt på veien, og en kan i mange tilfeller bare undre seg, og glede seg, over denne rike og frodige tekstilarven preget av kreativitet og skaperglede.

1.1 PROBLEMSTILLING

Opprinnelig hadde jeg sett for meg at materialet jeg skulle registrere i fjellbygda Tydal og bynære Melhus ville arte seg ulikt, og at det derfor ville være interessant å sette det registrerte materialet opp mot hverandre og sammenligne det. Etter hvert som materialet tok form innså jeg imidlertid at det var svært like funn i begge bygdene. Jeg fant det derfor mer interessant å se på materialet samlet i en kronologisk utvikling over tid, og da særlig granske hvordan de formalestetiske aspektene, samt symbolbruken, kom til uttrykk i de ulike tidsperiodene. Videre forelå det et ønske om å kartlegge i hvilken grad utviklingen kunne tilskrives motesvingninger. Problemstillingen blir derfor hvordan dåpsdraktene i to trønderske bygdesamfunn uttrykker estetikk og symbolikk? Hvilke farger og dekor er mest populære og har disse en symbolsk betydning? Hva kan tekstilene fortelle om europeisk motepåvirkning i to trønderske bygder?

3. DÅPSPLAGGENE

3.1 GENERELL PRESENTASJON AV MATERIALET

Materialet består av dåpsplagg som er registrert i to trøndelagskommuner; Tydal og Melhus. I begge bygdene har det stort sett dukket opp bare hvite dåpskjoler med datering fra 1850 til 2011, samt hvite dåpsluer fra samme tidsperiode.

I Tydal kommune har jeg registrert 36 hvite dåpskjoler, en kulørt dåpskjole og en kulørt dåpspose, foruten 33 dåpsluer, hvorav 26 stykker var originale, altså sydd samtidig og i samme stoff som selve kjolen de tilhører. Tydal kommune har svært få innbyggere der alle mer eller mindre kjenner alle. Det gikk derfor relativt lett å spore opp dåpstøyet i bygda. Jeg har derfor god grunn til å anta at jeg har fått tilgang til det aller meste av dåpsmaterialet som finnes i Tydal.

I Melhus kommune ble det registrert 56 hvite dåpskjoler, to kulørte dåpskjoler, en kulørt vest og 53 dåpsluer, hvorav 32 stykker var samtidige og i samme stoff som kjolene. Dagens Melhus er en svært stor og folkerik kommune og følgelig uoversiktlig selv for de fastboende. Det har derfor vært vesentlig tyngre å få tilgang til dåpstøyet i Melhus, og trolig er det bare et snevert og svært tilfeldig utvalg jeg har fått registrert der.

3.2 KRONOLOGISK BESKRIVELSE AV MATERIALET

I dette kapitlet vil jeg gi en kronologisk beskrivelse av tidstypiske trekk ved de registrerte dåpsplaggene. Jeg vil legge vekt på hva som er karakteristisk for mitt materiale i den gitte tidsperioden så som teknikk, modell, materiale, dekor osv. For å synliggjøre dette kommer jeg til å vise til bildenummer i katalogen. Bildenumrene korresponderer med nummeret på registreringsskjemaet i katalogen.